

Täysistunto

Maanantai 12.12.2022 klo 11.59—14.16

13. Nuorten syrjäytymisen ehkäisyn palvelujärjestelmän toimivuus ja palveluiden vaikuttavuus

Valiokunnan oma asia O 41/2020 vp

Valiokunnan mietintö TrVM 9/2022 vp

Ainoa käsittely

Puhemies Matti Vanhanen: Ainoaan käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 13. asia. Käsittelyn pohjana on tarkastusvaliokunnan mietintö TrVM 9/2022 vp. — Keskustelu, edustaja Alanko-Kahiluoto.

Keskustelu

13.31 **Outi Alanko-Kahiluoto vihr** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Nuorten syrjäytyminen on vakava yhteiskunnallinen ja inhimillinen ongelma. Tarkastusvaliokunta on tilannut kaksi tutkimusta nuorten syrjäytymisen ehkäisystä. Uusin valmistui vuoden 2021 lopussa. Tarkastusvaliokunta on antanut mietinnön nuorten syrjäytymisen ehkäisystä jo vuonna 2014. Siihen sisältyy seitsemän kannanottoa, joista kuusi on edelleen voimassa.

Valiokunta totesi jo vuonna 2014, ettei mikään taho ota tai kanna kokonaisvastuuta nuorten syrjäytymisen ehkäisyn palveluista. Tämä pitää edelleen paikkansa. Nuorten syrjäytymisen ehkäisyn palveluista puuttuu johtajuus, eivätkä palvelut toimi kokonaisuutena. Valiokunnan tilaama uusi tutkimus osoitti, että tietoa syrjäytymisen ehkäisyn palveluiden kustannuksista on lähes mahdotonta saada. Tämä johtuu muun muassa siitä, että toimijoiden kirjanpitoikäytännöt vaihtelevat voimakkaasti.

Kun hyvinvointialueet aloittavat toimintansa ensi vuoden alussa, osa syrjäytymisen ehkäisyn palveluista siirtyy kunnista hyvinvointialueille. Nuorten syrjäytymisen ehkäisyn palvelujärjestelmä ja syrjäytymisen ehkäisyyn suunnatut rahavirrat ovat jo tällä hetkellä sirpaleiset, ja kokonaiskuva niistä on vaikea muodostaa. On erittäin tärkeää, etteivät hyvinvointialueet vain lisää yhtä uutta toimijaa järjestelmään vaan että palvelut toimivat kokonaisuutena riippumatta siitä, onko palveluntuottajana kunta, hyvinvointialue tai joku muu taho.

Valiokunta kiinnitti samoin jo vuonna 2014 huomiota tietosuoja-asioiden muodostamiin ongelmiin syrjäytymisen ehkäisyn palveluissa. Kun syrjäytynyt tai syrjäytymisvaarassa oleva nuori on usean toimijan asiakkaana, lainsäädäntö ei mahdollista sitä, että nuoren tiedot kirjattaisiin niin, että ne olisivat kaikkien toimijoiden käytössä. Tämä aiheuttaa päällekkäistä työtä: sitä, että nuori joutuu kertomaan asiansa uudelleen eri tahoille, sekä sitä, että nuoren tilanteen kokonaisseuranta ei ole mahdollista.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 138/2022 vp

Tietojen vaihto eri tahojen välillä olisi perusedellytys kokonaisvaltaisen palvelun järjestämiseksi. Tarkastusvaliokunnan näkemyksen mukaan ongelmat syrjäytymisen ehkäisyn palveluiden kustannusten ja vaikuttavuuden seurannassa sekä toimijoiden välisessä tiedonkulussa osoittavat, että kokonaisvastuuta syrjäytymisen ehkäisyn palveluiden seurannasta ja ohjauksesta ei edelleenkään ole millään taholla.

Valiokunnan päätösehdotus sisältää kolme lausumaehdotusta:

”1. Eduskunta edellyttää, että nuorten syrjäytymisen ehkäisyn palvelujärjestelmän toimivuudesta kokonaisuutena huolehditaan, kun sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestäminen siirtyy hyvinvointialueiden vastuulle. Palveluiden on toimittava yhteen riippumatta siitä, mikä taho on järjestäjänä.

2. Eduskunta edellyttää, että hallitus selvittää, kuinka tieto- ja tilastopohjaa nuorten syrjäytymisen ehkäisyn palveluista voitaisiin parantaa. Vertailukelpoista tietoa tulee olla saatavilla palveluiden vaikuttavuuden arvioinnin tueksi sekä palvelujärjestelmän kehittämiseksi.

3. Eduskunta edellyttää, että hallitus selvittää, millä edellytyksillä kokonaisvastuu nuorten syrjäytymisen ehkäisyn palveluista ja tiedonkulusta toimijoiden välillä voitaisiin asettaa yhdelle taholle. Tulee myös selvittää mikä tämä taho voisi olla.” — Kiitos. [Mauri Peltonkangas: Erinomaisia huomioita!]

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Hyrkkö.

13.35 Saara Hyrkkö vihr: Arvoisa puhemies! Ilman nuoria ei ole tulevaisuutta. Aivan liian moni nuori kokee yksinäisyyttä, riittämättömyyttä ja suorituspainetta juuri silloin, kun pitäisi olla tilaa kokeilla, seikkailla, oppia ja kasvaa rauhassa omaksi itsekseen — siis olla nuori. Haluan kiittää lämpimästi tarkastusvaliokuntaa ja sen puheenjohtajaa, edustaja Alanko-Kahiluotoa, tähän tärkeään kysymykseen syventymisestä ja myöskin näistä valiokunnan huomioista ja evästyksistä.

Olen miettinyt, että jos meillä yhä useampi nuori ei meinaa selviytyä arjessa, niin voisi-ko siinä arjen virityksessä olla jotain perustavanlaatuisesti pielessä. Viime vuosina Suomessa on vihdoinkin ryhdytty puhumaan hoitamattomien mielenterveysongelmien inhimillisestä ja taloudellisesta hintalapusta. Mielenterveyspalveluiden parantaminenkin on välttämätöntä, mutta se ei riitä — on välttämätöntä pureutua niihin ongelmien juurisyihin. Itse ajattelen, että viime vuosikymmenten politiikkatoimet ja niiden vaikutukset nuorten hyvinvointiin ja myös tähän nuorten palvelujärjestelmään tulisi kammata läpi ja tarvittaessa ottaa punakynä käyttöön. Millaisia paineita esimerkiksi opintoaikojen kiristykset, leikkaukset koulutuksesta ja opintotuesta ja opiskelijavalinnat ovat kasanneet nuorten niskaan? Takapakkiin meillä ei ainakaan ole varaa. Toivoisin kaikkien puolueiden sitoutuvan siihen, että lasten ja nuorten hyvinvointia heikentäviä päätöksiä ei kerta kaikkiaan tehtäisi.

Kouluissa tietenkin tapahtuu iso osa nuorten elämästä. Siellä on oltava mahdollisuus kasvaa, oppia ja opettaa rauhassa. Vihreissä me halutaan nostaa koulutuksen rahoitus pohjoismaiselle tasolle. Ja ajattelen, että seuraavassa hallituksessa tulisi jatkaa kaikkien koulutusasteiden perusrahoituksen vahvistamista ja on myöskin vietävä maaliin tällä kaudella käynnistetty kaksivuotinen esikoulu ja lisäksi suunnattava tukea erityisesti niihin kouluihin, joissa sitä eniten tarvitaan. Tiedetään myöskin, että vanhempien vointi heijastuu suoraan lasten ja nuorten arkeen. Myöskin se, missä kunnossa neuvolan voimavarat ovat, pysytäänkö lapsiperheiden ongelmiin tarttumaan ajoissa, vaikuttaa suoraan siihen, millainen

Pöytäkirjan asiakohta PTK 138/2022 vp

elämä nuorille tulee. Suomessa kannattaisi luoda myöskin tällainen minun ehdottamani teinivola murrosikäisten vanhempien tueksi.

Arvoisa puhemies! Viime aikoina nuorista on julkisuudessa puhuttu lähinnä ongelmien, rikollisuuden ja muun kielteisen oireilun, kautta. Katuväkivalta ja jengirikollisuus eivät kerro koko kuvaa nuorten elämästä Suomessa, mutta ne ovat vakavia esimerkkejä siitä, mihin se nuorten pahoinvointi, näköalattomuus ja syrjäytyminen voivat johtaa. Se ei poista yksittäisen nuoren vastuuta omista teoistaan mutta osoittaa, että ratkaisuja tarvitaan myös yhteiskunnan tasolla. Tässäkään asiassa mikään määrä puuttumista ei riitä, jos ennaltaehkäisyssä epäonnistutaan, ja siksi tarvitaan nuorisotyön, sosiaalitoimen, koulun, poliisin ja perheiden saumatonta yhteistyötä. Nuorten kanssa työskentelevillä ammattilaisilla on oltava riittävästi voimavaroja olla aidosti läsnä nuoren elämässä ja toisaalta myöskin sellainen palvelujärjestelmä ja sellaiset työkalut käytössä, joilla aidosti pystyy myös auttamaan nuorta niissä vaikeissa elämän solmukohdissa.

Arvoisa puhemies! Nuoret eivät ole vain tulevaisuuden tekijöitä vaan tärkeitä jo tänään. Aivan liian moni nuori kokee tässä ajassa kohtuuttomia paineita, jopa merkityksettömyyttä. Ajattelen, että nuorten hyvinvoinnin tulee olla seuraavan hallitusohjelman tärkeimpiä prioriteetteja, ihan hallituksen kokoonpanosta riippumatta. Monenlaiset kriisit — korona, mielenterveys, ilmasto, luontokato, sota Euroopassa — koettelevat nuoria aivan poikkeuksellisella tavalla, ja tiedot nuorten pahoinvoinnista ovat hälyttäviä. Tämän tilanteen korjaamisessa meillä ei kerta kaikkiaan ole varaa epäonnistua.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Alanko-Kahiluoto.

13.40 Outi Alanko-Kahiluoto vihr: Arvoisa puhemies! Kiitos Saara Hyrkölle hyvästä puheenvuorosta.

Haluan vielä käyttää tilaisuuden hyväkseni ja kiittää meidän valiokuntaamme yksimielisestä mietinnöstä.

Toiseksi haluan kiinnittää huomiota siihen, että todellakin edellinen nuorten syrjäytymistä koskeva mietintö annettiin tarkastusvaliokunnassa 2014, ja tähän mietintöön sisältyvät seitsemän kannanottoa todellakin ovat melkein kaikki edelleen voimassa, elikkä kuusi niistä on edelleen voimassa. Tämä on minusta aika hälyttävä asia, nimittäin näistä tarkastusvaliokunnan kannanotoistahan sanotaan, että ne velvoittavat hallitusta ja hallituksen pitäisi ottaa ne vakavasti ja sitten ryhtyä toimenpiteisiin, joita tarkastusvaliokunta suosittelee. Eli voi hyvin kysyä: millä vakavuudella eduskunnassa suhtaudutaan nuorten hyvinvointiin, jos tällaiseen vakavaan mietintöön ei tämän enempää kiinnitetä tässäkään talossa huomiota?

On otettava huomioon tässä myös se, että nuorten pahoinvointihan on viime vuosina koronan vuoksi voimakkaasti lisääntynyt. Esimerkiksi niiden nuorten määrä, jotka ovat harkinneet itsemurhaa, on usealla prosentilla kasvanut viime vuosina, esimerkiksi kolmasosa nuorista kokee elämänsä merkityksettömäksi, joka neljäs nuori kärsii mielenterveyden häiriöistä, yli puolet korkeakouluopiskelijoista on huolestunut omasta jaksamisestaan, ja niin edelleen. Nämä ovat erittäin vakavia lukuja. Usein sanotaan, että nuoret ovat yhteiskunnan ilmapuntari, elikkä nuorista näkee, miten yhteiskunnassa voidaan, ja jos nuorten hyvinvointia tai oikeastaan pahoinvointia katsotaan, on todettava, että meillä ei ehkä voida sitten yhteiskuntana kauhean hyvin.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 138/2022 vp

Eli tämmöisestä rakenteellisesta välinpitämättömyydestä kyllä pitäisi päästä eroon ja toteuttaa nyt ainakin nämä kolme pontta, joita meidän valiokuntamme ehdottaa. Erityisesti me tarvitsisimme tilastotietoa nuorten palveluiden vaikuttavuudesta, jotta voitaisiin käyttää konkreettisia välineitä päätöksenteossa, niin että tehtäisiin tietoperustaisia päätöksiä ja lisättäisiin nuorten hyvinvointia ja annettaisiin nuorille toivoa, jota nuoret tässä ajassa tarvitsevat. — Kiitos.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Tynkkynen.

13.42 Sebastian Tynkkynen ps: Kiitoksia, kunnioitettu herra puhemies! Tässä kollegoilla oli edellä hyviä puheenvuoroja, mutta haluaisin ehkä yhteen asiaan tarttua:

Tässä edustaja Hyrkkö puhui rikoksilla oireilusta, ja olisin itse hyvin tarkka siinä, milloin me käytetään tätä termiä. Toki tämä on vihreille hyvin tyypillistä retoriikkaa, että ”oireillaan rikoksilla”, mutta on hyvä olla tarkkana termien kanssa. Jos sinulla on joku pöpö sisällä ja siitä oireena oksennat, niin se on vähän eri asia kuin sitten se, että sinulla on paha olo ja sinun pitää sitten sen jälkeen vaikkapa joku laukku mennä ryöstämään.

Tällä hetkellä se, mitä Suomessa tapahtuu: meillä on siis jo tällaista rikollisuutta, joka tulee myöskin siitä, että se on trendi, jota ihaillaan ja johon halutaan lähteä mukaan, pidetään hauskaa, striimataan videota, kun mennään kauppoihin, ja niin edelleen, ja on paljon tämmöistä katujengeihin liittyvää rikollisuutta, ja en lähtisi tekemään yhtäläisyysmerkkejä siihen, että nyt oireillaan, kun on paha olla. Näitä termejä ei mielestäni saisi sekoittaa. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Kiitoksia. — Edustaja Hyrkkö, olkaa hyvä.

13.44 Saara Hyrkkö vihr: Arvoisa puhemies! Kertaan vielä uudemman kerran, mitä itse asiassa tuolta pöntöstä äsken sanoin. Toisin kuin edustaja Tynkkynen ehkä hiukan epätarasti siteerasi, totesin, että viime aikoina nuorista on julkisuudessa puhuttu lähinnä ongelmien, rikollisuuden ja muun kielteisen oireilun kautta. Katuväkivalta ja jengirikollisuus eivät kerro koko kuvaa nuorten elämästä Suomessa, mutta ne ovat vakavia esimerkkejä siitä, mihin nuorten pahoinvointi, näköalattomuus ja syrjäytyminen voivat johtaa. Se ei poista yksittäisen nuoren vastuuta omista teoistaan mutta osoittaa, että ratkaisuja tarvitaan myös yhteiskunnan tasolla.

Ajattelen, että meidän on hyvä kuitenkin tunnistaa, että joitakin syitä on aina sen nuoren käytöksen taustalla. Tyhjiöstä ne eivät tule. Onko syynä pahoinvointi, syrjäytyminen, näköalattomuus, jokin muu asia — niihinhan meidän täytyy päästä pureutumaan, jotta me pystytään tehokkaasti myöskin puuttumaan näihin yhteiskunnallisiin ja vakaviin ongelmiin. Ajattelen, että tässä on myös tärkeätä, että me päättäjät kuunnellaan aika tarkalla korvalla asiaan perehtyneitä tutkijoita, jotta me päästään ikään kuin jyvälle siitä, mikä näitä ilmiöitä aiheuttaa, mikä nuoria esimerkiksi rikolliselle polulle ajaa, ja myös siitä, miten heidät sieltä saadaan pois.

Keskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi tarkastusvaliokunnan omasta asiastaan O 41/2020 vp laatimaan mietintöön sisältyvän kannanoton. Asian käsittely päättyi.